

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Úloha politiky EU v oblasti obchodu a investic při zvyšování hospodářské výkonnosti EU

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2020/C 47/06)

Zpravodaj: **Jonathan PEEL**

Zpravodajka: **Tanja BUZEK**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	24.1.2019
Právní základ	čl. 32 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	REX
Přijato v sekci	3.10.2019
Přijato na plenárním zasedání	30.10.2019
Plenární zasedání č.	547
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	155/4/5

1. Závěry a doporučení

1.1. Obchod a investice mají pro EU zásadní význam, mj. protože mohou zlepšit její vlastní vnitřní ekonomickou výkonnost „na domácí půdě“. Každé sedmé pracovní místo v EU závisí na vývozu a podle předpokladů bude v nadcházejících 10 až 15 letech 90 % globálního hospodářského růstu vytvořeno mimo Evropu. Proto musí EU usilovat o to, aby si zajistila co největší podíl na tomto růstu a nedostala se oproti konkurentům z třetích zemí do zbytečného skluzu.

1.1.1. Obchodní a investiční politika EU se přezkoumává a politicky hodnotí jako nikdy předtím. V důsledku velkých politických změn, např. rozmachu populismu, dopadu brexitu na obchod a průmyslových a obchodních opatření současné americké vlády, vyvstaly obavy z toho, že by mohlo docházet k uzavírání nekalých obchodních dohod, a vznikla ještě větší politická nejistota. V tomto stanovisku se má prozkoumat, co musí EU udělat „na domácí půdě“, aby zaručila, že spravedlivé obchodování zajistí i spravedlivé rozdělení výtěžku, jež přinese. EU se musí podařit dospět k dostatečnému vnitřnímu konsensu, aby mohla nadále po celém světě dojednat výhodné a dynamické obchodní dohody. Za tímto účelem musí prosadit progresivní obchodní agendu stavějící na zachování zásadních environmentálních, sociálních a spotřebitelských norem a práv.

1.1.2. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) připomíná nové Komisi a novému Parlamentu svá doporučení, která předložil v řadě svých nedávno přijatých klíčových stanovisek k problematice obchodu a investic EU ⁽¹⁾. Naléhá na to, aby byla zapracována do všech nových strategií pro obchod. Účelem tohoto stanoviska je zaměřit se na to, co musí EU učinit, aby si „zametla před svým vlastním prahem“, zatímco řeší stávající obchodní spory a poskytuje nezbytné záruky.

1.2. EHSV se v první řadě domnívá, že EU musí zajistit bezproblémové a spravedlivé fungování vnitřního trhu a eurozóny. Jedna pětina všech pracovních míst, která existují díky vývozu ⁽²⁾, se nachází v jiném členském státě než v zemi vývozce, mj. kvůli prodlužování dodavatelských řetězců – čili kvůli vedlejším účinkům.

⁽¹⁾ Viz odkazy ve většině poznámek pod čarou od č. 9 dále.

⁽²⁾ Publikace GR pro obchod, listopad 2018.

1.2.1. K tomuto cíli je třeba směřovat za pomoci velmi široké palety samostatných opatření v oblasti dopravy a energetiky až po lepší integraci služeb a vypracování právně stabilního a sociálně zabezpečeného rámce pro rozvoj digitalizace a umělé inteligence. K tomu patří i vyvážené právní předpisy a opatření EU prosazující takové podmínky, jež pomáhají podnikům dostat se na špičce vývoje a využívání nových technologií, díky nimž budou i nadále konkurenceschopné, a zároveň zaručují růst a důstojná pracovní místa jakožto součást spravedlivé transformace.

1.2.2. Klíčem k posílení postavení EU ve světě jsou úspěšný výzkum a úspěšné inovace. EHSV proto vyzývá novou Komisi, aby vynaložila veškeré možné úsilí na zajištění toho, aby se program Horizont Evropa stal účinným, odolným a silným následníkem programu Horizont 2020. Zejména členské státy musí naopak za plného zapojení sociálních partnerů intenzivně usilovat o zaručení vysoké kvalitního vzdělávání a přístupu k odborné přípravě i obecnému vzdělávání.

1.2.3. Zásadní význam má také podpora a rozvoj lidských dovedností. Podle EHSV je třeba klást důraz na to, aby byli jednotlivci podporováni ve snadném přizpůsobování svých dovedností prostřednictvím celoživotního učení, většího důrazu na mnohojazyčnost a snadno uzpůsobitelných programů odborné přípravy, a nepokoušet se učinit z lidí dokonalejší počítače, což nemá šanci na úspěch.

1.3. Potenciál a potřeby malých a středních podniků musí být začleněny do všech politických oblastí s cílem pomoci zabezpečit jim přístup k financování a dalším zdrojům, ale také podpořit jejich schopnost rozvíjet se. Jak zdůraznila Evropská komise ve svém sdělení z roku 2015 Obchod pro všechny⁽³⁾, více než 600 000 malých a středních podniků, které zaměstnávají více než 6 milionů osob, se přímo podílí na jedné třetině vývozu EU.

1.4. V souvislosti s tím, jak obchodování skutečně funguje, EHSV opakuje svoji výzvu EU, aby podpořila WTO a stala se světovým lídrem v oblasti prosazování pravidel, jež slouží progresivní, spravedlivé a udržitelné obchodní politice. EU musí pokračovat v úzké spolupráci s dalšími stranami na reformování WTO, mj. v zájmu zavedení pravidel, která zaručí, že země budou zohledňovat a plnit cíle udržitelného rozvoje. V tomto ohledu by EU a její členské státy měly v různých výběrech WTO uplatňovat svou moc a svůj vliv, zejména pokud jde o nové oblasti, jako je obchod a důstojná práce. Systém otevřeného mezinárodního obchodu založeného na pravidlech a respektující přísné environmentální, bezpečnostní a pracovněprávní normy má zásadní význam pro zlepšení obchodních příležitostí a spravedlivých podmínek pro podniky EU oproti jejich zahraničním konkurentům.

1.5. Podle EHSV je rozhodující, aby se obchodní a investiční politika EU zabývala všemi významnými důsledky otevření trhů a co nejvíce omezila negativní dopady, včetně sociálních a přechodných nákladů. Z Evropského fondu pro přizpůsobení se globalizaci musí být v rámci všech budoucích víceletých finančních rámců vyčleňovány dostatečné finanční prostředky na pokrytí negativních dopadů obchodu a musí být znovu prozkoumány všechny podmínky a všechna kritéria, které uplatňování víceletého finančního rámce brání.

1.5.1. Komplexnější obchodní jednání v sobě skrývají větší riziko, že v citlivých oblastech dojde ke konfliktu. Všechny tyto spory se musí efektivně řešit. Kvůli nim může být zachování přísných norem problematické, zejména co se týče bezpečnosti potravin, ochrany spotřebitele, důstojných pracovních podmínek, ochrany veřejných služeb nebo prosazování práv souvisejících s udržitelným obchodem, jak již bylo podrobně popsáno v řadě dřívějších stanovisek. EHSV znovu upozorňuje na skutečnost, že žádná obchodní dohoda nesmí obsahovat ustanovení, jež by omezovalo prostor pro veřejnou politiku zemí k takové regulaci, jakou považují za vhodnou.

1.5.2. Kromě toho EHSV vyzývá novou Komisi, aby stvrdila svá horizontální ustanovení o přeshraničních tocích údajů a ochraně osobních údajů v dohodách EU o obchodu a investicích.

1.5.3. EU má ideální pozici k tomu, aby se stala lídrem v oblasti náležité péče, a proto EHSV vyzývá Komisi, aby pro tuto oblast navrhla evropské právní předpisy. Opakuje své přesvědčení, že prosazování odpovědného podnikání v obchodní politice je důležité k posílení pozice EU coby globálního obchodního partnera a k podporování udržitelnosti mj. tím, že podniky budou vyzývány k převzetí odpovědnosti za dopady své činnosti na společnost. EHSV zároveň požaduje, aby obchodní dohody zavazovaly veřejné orgány na celostátní a místní úrovni k plnění svých úkolů v plném rozsahu.

1.5.4. Podle EHSV je zásadnější politická diskuse o úloze obchodu a investic nutná k tomu, aby se lépe porozumělo hnačím silám a hospodářskému dopadu obchodu. EU by se při provádění hodnocení měla více zaměřit na posuzování aspektu kvality obchodních dohod. V tomto ohledu je třeba plně zapojit občanskou společnost a EHSV. Nezbytné je širší set ukazatelů a větší akceptování alternativních modelů, a před zahájením jednání je nutné provést posouzení dopadů. Kromě toho by měla být v přiměřených časových odstupech prováděna celková studie globálního dopadu obchodu.

⁽³⁾ COM(2015) 497 final.

1.5.5. EHSV znovu důrazně doporučuje, aby se ESVČ více zaměřila na obchod. Obchod je sice stále významnějším aspektem nejen z geopolitického hlediska, ale také jako součást ekonomické diplomacie, nicméně konkrétně v nedávném společném sdělení o propojení Evropy a Asie nebyly obchodní záležitosti vůbec pokryty ⁽⁴⁾. Stejně tak EHSV opakuje svůj požadavek týkající se užší, soudržnější a transparentnější vzájemné spolupráce mezi GR pro obchod a dalšími generálními ředitelstvími, zejména pak GR DEVCO a GR EMPL.

1.6. EHSV požaduje, aby byl při jednáních i nad jejich rámec veden mnohem intenzivnější dialog s občanskou společností o obchodní a investiční politice a aby byla posílena jeho monitorovací funkce. Základem tohoto dialogu musí být větší transparentnost a neustálé zdokonalování, neboť jednání a dohody jsou čím dál tím složitější mj. i kvůli cílům udržitelného rozvoje, Pařížské dohodě a přechodu k oběhovému hospodářství.

1.7. EHSV opakuje i své dřívější doporučení, že je třeba nejen přehodnotit a znovu oživit mnohostranný přístup k zemědělství, nýbrž že EU má dobrou pozici k tomu, aby při tom hrála vedoucí a aktivní úlohu, a že by měla prosazovat své environmentální, sociální a obecnější normy v oblasti udržitelného rozvoje, jež jsou v souladu s cíli udržitelného rozvoje. EU rovněž nesmí dělat žádné větší ústupky v zemědělství, neboť by to ohrozilo domácí produkci.

1.8. EHSV byl první, kdo uvítal, že se v dokumentu Obchod pro všechny klade důraz na udržitelný rozvoj, především co se týče lidských a sociálních práv a životního prostředí, a že všechny obchodní dohody nové generace obsahují kapitolu o obchodu a udržitelném rozvoji. Ta musí být hlavním aspektem podpory obchodní a investiční politiky EU. Klíčem ke splnění těchto závazků je nyní účinné prosazování, aby byly mj. zaručeny rovné podmínky pro podniky EU v zahraničí.

1.8.1. EHSV vítá nedávné oznámení nové předsedkyně Komise, že bylo navrženo jmenovat nového vysokého úředníka pro dohled nad obchodními záležitostmi, který by podléhal komisaři pro obchod a byl by pověřen monitorováním a zlepšováním dodržování našich obchodních dohod ⁽⁵⁾. Trváme na tom, aby tento důležitý nový úředník, který bude jmenován, měl rozsáhlé pravomoci se stejným významem a stejnou účinností, které by pokrývaly veškeré závazky sjednávané v rámci dohod o volném obchodu, zejména závazky týkající se udržitelného rozvoje. K úkolům tohoto úředníka musí patřit i objektivní rozhodování na základě včasné a efektivně zahájených šetření a s využitím vhodných zdrojů, přičemž musí být přiznána jednoznačná úloha uznávaným zainteresovaným stranám, pokud jde o podávání stížností a účast na případných následných veřejných slyšeních. To musí zahrnovat podávání podrobných zpráv Evropskému parlamentu a Radě, při němž musí být jednoznačně dána úloha EHSV a příslušných interních poradních skupin a stanovena stálá účast občanské společnosti.

1.8.2. EHSV již dříve doporučoval, aby byla do všech budoucích mandátů pro kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji začleněna zvláštní doložka o podpoře cílů udržitelného rozvoje a aby byl v souladu s Pařížskou dohodou začleněn i boj proti globálnímu oteplování jakožto nedílná součást hodnot EU. Přechod na nízkouhlíkové, oběhové hospodářství musí být dalším klíčovým faktorem, jenž je třeba zohlednit ve všech mandátech EU k jednání.

1.8.3. Značnou výzvou bude dosažení uhlíkově neutrálního hospodářství EU do roku 2050. To bude mít hluboký dopad na rozvoj obchodní politiky. Zároveň budou mít rozhodnutí týkající se obchodu rozhodující vliv na to, jak se tento přechod konkrétně uskuteční, a to jak v EU, tak na celém světě. Má-li být zaručeno, že přechod bude spravedlivý, musí být základem všech budoucích obchodních opatření, postupů a vyjednávání.

1.8.4. Nárůst obchodních toků bude znamenat další nárůst dopravy, jejíž emise skleníkových plynů jsou již nyní značně vysoké. EHSV proto požaduje, aby byly všechny druhy dopravy zahrnuty do posílené, udržitelné a spravedlivé politiky v oblasti dopravy a aby byla vytvořena jasná politická vazba mezi obchodem a dopravou, mj. i v zájmu splnění příslušných závazků v oblasti cílů udržitelného rozvoje.

1.8.5. EHSV v neposlední řadě naléhá na to, aby EU ve svých opatřeních týkajících se přechodu na oběhové hospodářství náležitě zohlednila problémy významných průmyslových odvětví EU náročných na zdroje a energii, usilovala o zamezení úniku uhlíku a ztrátě investic a důkladně prozkoumala zmírňující kompenzační opatření v oblasti přeshraničního obchodu, která budou slučitelná s pravidly WTO.

⁽⁴⁾ JOIN(2018) 31 final.

⁽⁵⁾ Pověřovací dopis nově zvolené předsedkyně Evropské komise Ursuly von der Leyen určený nově zvolenému komisaři pro obchod Philu Hoganovi ze dne 10. září 2019.

2. Souvislosti

2.1. Obchod a investice mají pro EU zásadní význam a mohou zlepšit její vlastní ekonomickou výkonnost „na domácí půdě“. Ve sdělení Obchod pro všechny ⁽⁶⁾ bylo zdůrazněno, že více než 30 milionů pracovních míst v Evropě, tj. každé sedmé pracovní místo, závisí na vývozu do zemí mimo EU a že podle předpokladů bude v nadcházejících 15 letech 90 % globálního hospodářského růstu vytvořeno mimo Evropu. Ačkoli EU uznává, že musí zlepšit svou hospodářskou výkonnost prostřednictvím obchodu, nesmí se spoléhat pouze na model založený na vývozu. Stejný význam je třeba přikládat posílení domácí poptávky prostřednictvím veřejných i soukromých investic a spotřeby.

2.1.1. EU se podílí jednou šestinou na celosvětových dovozech a vývozech a je největším vývozcem vyrobených výrobků a poskytovaných služeb na světě. Zároveň je největším vývozním trhem pro přibližně 80 zemí. Páteří evropského hospodářství je průmysl, který činí 80 % vývozu EU a zajišťuje důležité soukromé inovace a vysoce kvalifikovaná pracovní místa. Jak bylo zdůrazněno ve sdělení Obchod pro všechny, „podíl dovozu na vývozu EU se od roku 1995 zvýšil o více než polovinu“, což ještě více vyzdvihuje klíčovou úlohu podniků a průmyslu a dynamické a aktivní obchodní politiky.

2.1.2. V současné době je na vnitřním trhu EU 36 milionů pracovních míst závislých na dovozu ⁽⁷⁾, což od roku 2000 představuje nárůst o dvě třetiny a zhruba o 1,5 bilionu EUR. EU si tedy uchovala svůj „podíl na světovém vývozu zboží“ (na úrovni 15 %), zatímco tento podíl v Číně vzrostl a v USA a Japonsku naopak poklesl. Komise zdůrazňuje, že pracovní místa závislejší na vývozu „jsou nadprůměrně placená“ a mají ve všech členských státech „významný podíl“.

2.1.3. Na rozdíl od obchodu se zbožím má obchod službami větší potenciál k tomu, aby vyvíjel tlak na snížení mezd. Nedávná zpráva OECD ⁽⁸⁾ upozorňuje na to, že funkce služeb představují velkou část výrobního průmyslu a že se zvyšuje zahraniční podíl těchto služeb. Podniky se stále častěji rozmyšlejí, zda budou své vlastní služby poskytovat samy nebo zda je budou pořizovat od externích dodavatelů. V případě přesunutí (offshoring) do zemí s nižšími náklady práce je obzvláště kritická otázka přesunu pracovních míst.

2.1.4. Hrozí, že brexit bude kritickým faktorem pro budoucí obchodní vztahy EU a její pokračující bezcelní a bezbariérové obchodní toky. To, že jedna z významných obchodujících zemí opustí jednotný trh, by mohlo mít dopad na vyváženost obchodní politiky EU a zároveň by se mohlo stát značným problémem, pokud by Spojené království následně přistoupilo k deregulaci, včetně snížení úrovně norem a práv. Je zásadně důležité, aby EU vynaložila veškeré úsilí na to, aby se ubránila veškerým pokusům Spojeného království o nekalou hospodářskou soutěž. Zásadní význam má uzavření dohody mezi EU a Spojeným královstvím, která by zajistila zachování vysokých norem a práv.

2.2. K vytvoření exponenciálně rostoucí globální poptávky po obchodu se zbožím a zejména se službami přispívá spojení více faktorů. Očekává se, že počet lidí na Zemi dosáhne do poloviny století 9 až 10 miliard. Vlivem rychlé industrializace a urbanizace nyní vůbec poprvé žije více než polovina celosvětové populace ve městech, kde jsou lidé na sobě vzájemně více závislí než ve venkovské společnosti, která je více založena na samostatné obživě.

2.2.1. Rovněž se odhaduje, že do roku 2030 může zejména v zemích, jako je Čína, Indie, Keňa, Chile a Indonésie, až o 2 miliardy vzrůst počet lidí se středními příjmy, a ti budou požadovat a budou schopni zaplatit (řada z nich vůbec poprvé ve svém životě) větší rozmanitost a výběr, pokud jde o to, co jedí, nosí na sobě, používají, řídí nebo jinak spotřebovávají.

2.2.2. Rychle se rozvíjející trhy však nejsou jediným důvodem nárůstu obchodních toků. V dnešním světě je činnost nadnárodních společností stále častěji organizována podél globálních hodnotových řetězců. OECD ⁽⁹⁾ při analýze těchto strategií vylíčila, že hlavní hybnou silou globálního obchodování jsou daňové strategie, rozsah (přibývá koncentrace podniků), technologické znalosti a diverzifikace činností. Z důvodu digitalizace hospodářství se rovněž smývají tradiční hranice. Nadnárodní skupiny podniků navíc stále častěji spoléhají na nekapitálové vztahy (strategická partnerství, externí zajišťování služeb nebo činností). Koncernové struktury jsou proto složitější než kdy dříve a mění se obchodní praktiky, takže bude možná zapotřebí přizpůsobit obchodní a investiční politiku.

⁽⁶⁾ Viz poznámka pod čarou č. 3.

⁽⁷⁾ A dalších 20 milionů mimo Evropu.

⁽⁸⁾ OECD Trade Policy Papers 226, *Offshoring of services functions and labour market adjustments*, Paříž, 2019.

⁽⁹⁾ OECD Trade Policy Papers, č. 227, *Micro-Evidence on Corporate Relationships in Global Value Chains: The Role of Trade, FDI and Strategic Partnerships*, Paříž, 2019.

2.3. Významná příležitost pro vývozce z EU spočívá v silných stránkách EU, zejména v oblasti produkce výrobků a služeb s přidanou hodnotou nebo luxusních produktů. EU již uzavřela zhruba 70 preferenčních obchodních dohod se zeměmi na pěti kontinentech a zároveň vede další významná jednání. Nebudou-li tyto příležitosti využity, chopí se jich konkurenční vývozci z jiných vyspělých zemí, a především z rychle se rozvíjejících ekonomik. Nedávno byl učiněn významný pokrok mj. v souvislosti s revidovaným transpacifickým partnerstvím, a proběhla i další významná obchodní jednání v asijsko-tichomořské oblasti.

3. Klíčové základní prvky podpory prosperity EU vycházející z obchodu

3.1. Důležitost jednotného trhu pro obchod EU dokládají jeho vedlejší účinky spočívající v tom, že se jedna pětina pracovních míst, která existují díky vývozu, nachází v jiném členském státě. Například na německý vývoz je navázáno 6,8 milionu pracovních míst v Německu, ale také 1,6 milionu pracovních míst jinde v EU. Je tomu tak zejména kvůli prodlužování dodavatelských řetězců, a to nejen v Evropě, ale také po celém světě, neboť nehotové výrobky mohou mnohokrát překročit hranice, zejména v automobilovém průmyslu. Tento faktor ještě více umocňuje brexit. 650 000 pracovních míst ve Spojeném království je totiž spojeno s vývozem mimo EU, který má původ v jiných členských státech. Podle údajů Komise ⁽¹⁰⁾ patří k zemím, které z této situace těží nejvíce, Česká republika, Slovensko a Polsko.

3.1.1. Hladké a spravedlivé fungování jednotného trhu a eurozóny je tudíž důležitým faktorem zachování a zvýšení počtu pracovních míst souvisejících s vývozem. Pokračující integrace jednotného trhu a eurozóny má i nadále stěžejní význam, včetně energetiky a bezproblémové fungujícího systému dopravy, a to i díky usnadnění spravedlivé mobility pracovníků.

3.1.2. Důležitá je rovněž lepší integrace služeb a datových toků, přičemž u datových toků by měla probíhat za plného dodržování pravidel EU v oblasti ochrany údajů, mj. kvůli rostoucí digitalizaci jednotného trhu. Zdravé digitální prostředí také vyžaduje politiky, v rámci nichž mohou údaje sloužit veřejnému blahu a nabízet příležitosti pro vývoj veřejně prospěšných digitálních služeb.

3.1.3. EHSV ve svém stanovisku *Reforma WTO* požadoval, aby „každá budoucí mnohostranná iniciativa v oblasti toků údajů byla plně v souladu s horizontálními ustanoveními EU pro přeshraniční toky údajů a ochranu údajů v dohodách EU o obchodu a investicích“ ⁽¹¹⁾, a vyzval novou Komisi, aby znovu potvrdila, že o tomto závazku nelze vyjednávat.

3.2. Rychlý rozvoj digitalizace a umělé inteligence spolu s demografickými změnami a přechodem na nízkouhlíkové, oběhové hospodářství radikálně změní společnost. Podniky hrají hlavní roli při vývoji inovací a nových technologií, úlohou vlád je naopak zajistit právní rámec pro spravedlivou transformaci a zásady, jimiž se řídí závazná pravidla pro etickou umělou inteligenci.

3.2.1. Výzkum a inovace, které provádí průmysl a které stavějí na vysoce kvalitním vzdělání a podnikání, mají zásadní význam pro to, aby byla EU i nadále na špičce pokroku. Pro nastupující Komisi musí být hlavní prioritou zajištění toho, aby se program Horizont Evropa stal účinným a silným následníkem programu Horizont 2020. EU se rovněž musí zaměřit na to, aby pomohla podnikům zlepšovat jejich konkurenceschopnost, a to jako v rámci EU, tak na mezinárodním poli, a vyvíjet a uplatňovat nové technologie. Inovace jsou podporovány rovněž pilotními projekty a spoluprací mezi veřejným a soukromým sektorem a akademickou obcí.

3.2.2. Technologické změny a vývoj technologií vyžadují rychlé přizpůsobení dovedností, kde vzniká rychle a nečekaně nedostatek kvalifikovaných pracovníků, a to nejčastěji v technických oblastech – zejména v oblasti STEM (přírodní vědy, technologie, inženýrství a matematika).

3.2.3. Podpora a rozvoj lidských dovedností a větší mnohojazyčnosti jsou stejně důležité jako větší důraz na přístup k odborné přípravě a rekvalifikaci a celoživotní učení.

3.2.4. Ke snížení počtu chybějících kvalifikovaných pracovníků jsou nutné dostatečně flexibilní systémy odborné přípravy, které budou schopny rychle reagovat na budoucí potřeby. Bude tudíž zapotřebí značného úsilí ze strany členských států. V této oblasti musejí hrát stěžejní úlohu i sociální partneři.

⁽¹⁰⁾ Viz poznámka pod čarou č. 2.

⁽¹¹⁾ Úř. věst. C 159, 10.5.2019, s. 15.

3.3. Vzhledem k tomu, že se objevují různé a nové formy práce, je zásadní posílit hladký přechod ze vzdělávání do zaměstnání a mezi různými pracovními místy a úkoly a také zajistit stimulující podmínky pro samostatnou výdělečnou činnost a podnikání. Změny ve světě práce by měly být podpořeny sociálně zabezpečenými, pružnými a dobře fungujícími trhy práce a sociálním dialogem orientovaným na výsledky.

3.4. Hlavní hnací silou rozvoje podniků je hospodářská soutěž. Obchodní politiky a nařízení EU musejí v rámci své oblasti působnosti zajišťovat podnikům příznivé podmínky prosazující důstojná pracovní místa s přísnými pracovními normami, pokud podniky soupeří se zeměmi mimo EU. Takováto právní úprava musí být účelná a musí vybízet k pěstování pozitivního podnikatelského ducha a kultury, které jsou atraktivní i pro mladší lidi, zejména ženy.

3.4.1. EHSV bere na vědomí zprávy OECD a MMF ⁽¹²⁾, které poukazují na vyšší koncentraci v průmyslových odvětvích – nejen ve výrobě, ale i v nefinančních službách. K pochopení toho, co k takovéto koncentraci trhu vede, je nutný další výzkum, který by mohl nabídnout nový pohled na hospodářskou soutěž a na politiky v oblasti mezinárodního obchodu. Zejména v této oblasti nesmí politikám, které mají zajistit malým a středním podnikům lepší možnosti přístupu na trh (mj. prostřednictvím ambiciózních evropských průmyslových opatření především v digitálním odvětví), stát v cestě obchodní agenda.

3.4.2. EU musí vytvořit prostředí, jež bude podporovat soukromé a veřejné investice. K tomu je zapotřebí stabilita a předvídatelnost, stabilní makroekonomické prostředí, silná ochrana práv duševního vlastnictví a fiskální odpovědnost. Daňový systém jako takový musí být spravedlivý a současně musí podporovat inovace, podnikání, hospodářský růst a tvorbu pracovních míst.

3.4.3. Obchodní a investiční politiky EU musí být zároveň i nadále ostražitě, pokud jde o veškeré investice, které mohou být důsledkem podvodů nebo vyhýbání se daňovým povinnostem.

3.4.4. Pokud podniky stále častěji přesouvají výrobu do blízkosti trhů, pro něž je v konečném důsledku určena, což jim může kromě jiného pomoci udržet si konkurenceschopnost, jsou důležité přímé zahraniční investice (PZI). EHSV rovněž uvítal ⁽¹³⁾ nedávné nařízení EU o ochraně obchodu, kterým se stanoví rámec pro prověřování přímých zahraničních investic do Evropské unie.

3.4.5. Z výroční zprávy OECD za rok 2018 o statistice týkající se PZI však vyplynulo, že po daňové reformě v USA klesly globální PZI o 27 %. V některých zemích EU (Lucembursko, Nizozemsko) byl tento pokles dramatický. Proto je třeba věnovat zvláštní pozornost rozlišování mezi PZI, které souvisejí s reálnou ekonomikou, a PZI, které jsou výsledkem podvodných úmyslů a snah vyhnout se daňovým povinnostem. Proti tomu musí EU bojovat na všech frontách.

3.5. Jak upozornila Komise ve svém sdělení Obchod pro všechny, „přes 600 000 malých a středních podniků, které zaměstnávají více než 6 milionů osob, přímo vyváží zboží mimo EU, což představuje jednu třetinu vývozu EU“ ⁽¹⁴⁾, a dodala, že „celá řada dalších společností pak vyváží služby“ nebo funguje jako dodavatel pro větší společnosti.

3.5.1. EHSV byl konkrétně potěšen pozorností, „jež je věnována malým podnikům, které se při pronikání na nové trhy potýkají s většími překážkami“. Pro všechna budoucí jednání byla přislíbena specifická ustanovení zaměřená na malé a střední podniky a také „pravidelné průzkumy o překážkách“, jimž malé a střední podniky čelí na konkrétních trzích. V této souvislosti je relevantní také stanovisko Výboru ⁽¹⁵⁾TTIP a jeho vliv na malé a střední podniky.

3.5.2. Potenciál a potřeby malých a středních podniků musí být začleněny do všech politických oblastí s cílem pomoci zabezpečit jim přístup k financování, dalším zdrojům a trhům, ale také podpořit jejich schopnost rozvíjet se. Různé druhy podniků mají totiž různé potřeby a podmínky, za nichž malé a střední podniky vykonávají svou činnost (mimo jiné jde o venkovské a okrajové oblasti), jsou specifické.

4. Vyřešení sporných otázek týkajících se obchodu

4.1. Lisabonská smlouva přiznala EU nové pravomoci v oblasti investic a zavázala ji k propojení její činnosti v oblasti obchodu i investic s jinými klíčovými oblastmi, zejména rozvojem. EHSV je však i nadále znepokojen tím, že jednotlivá generální ředitelství Komise, mj. GR DEVCO a GR EMPL, stále ještě nemají stejný názor na dopady na obchod.

⁽¹²⁾ OECD Productivity Working Papers, č. 18, *Industry Concentration in Europe and North America*, Paříž, World Economic Outlook Report, April 2019.

⁽¹³⁾ Úř. věst. C 262, 25.7.2018, s. 94.

⁽¹⁴⁾ Viz poznámka pod čarou č. 3.

⁽¹⁵⁾ Úř. věst. C 383, 17.11.2015, s. 34.

4.2. Kromě „nové generace“ obchodních dohod, z nichž první byla uzavřena s Koreou, Komise rovněž usilovala o vyjednání komplexnějších dohod o volném obchodu, a to jak se zeměmi Východního partnerství, tak s vyspělejšími obchodními partnery. Mezi ně patřilo mj. Japonsko a zejména Kanada, s níž byla uzavřena Komplexní hospodářská a obchodní dohoda (CETA), ve které nejde jen o pouhé zrušení cel, ale která zahrnuje široké spektrum různých aspektů, jako jsou pravidla poskytování služeb, odstranění necelních překážek obchodu a další aspekty související s obchodem, jako jsou investice a hospodářská soutěž nebo spolupráce v oblasti regulace.

4.2.1. Vzhledem k tomuto vývoji se EHSV domnívá, že požadavek neustálého vývoje progresivní obchodní agendy orientované na budoucnost je naléhavější než kdy dříve. Takováto komplexní obchodní jednání mohou snáze vést ke konfliktu v citlivých oblastech, jako je zachování přísných norem, především co se týče bezpečnosti potravin, ochrany spotřebitele a důstojných pracovních podmínek, ochrana veřejných služeb nebo prosazování práv souvisejících s udržitelnou obchodní agendou.

4.2.2. Vzhledem k tomu, že nová generace smluv zdaleka nezahrnuje pouhé tradiční omezení cel, ale stanoví pravidla, která zabrání tomu, aby vládní opatření omezovala obchod, vyvstávají obavy, zda tyto smlouvy neomezí prostor pro veřejnou politiku. Státy mají nejen právo na takovou regulaci, jakou uznají za vhodnou, ale také povinnost regulovat ve veřejném zájmu. EHSV zdůrazňuje, že žádný aspekt obchodní dohody tomu nesmí stát v cestě.

4.2.3. EHSV uvedl ⁽¹⁶⁾, že obchodní politika EU „bude posuzován[a] podle toho, zda bude Komise schopna dokázat, že obchodní dohody nesnižují normy v oblasti životního prostředí a práce a další normy. Měly by totiž spíše zajistit jejich zvýšení.“

4.3. Otevřený mezinárodní obchod založený na pravidlech má zásadní význam jak pro zlepšení obchodních příležitostí, tak pro zaručení spravedlivých podmínek pro podniky oproti zahraničním konkurentům. EU musí podpořit ta pravidla WTO, která prosazují spravedlivý obchod zaručující respektování cílů udržitelného rozvoje, a stát se světovým lídrem v oblasti boje proti protekcionismu a narušování a v oblasti podpory progresivní a udržitelné obchodní politiky. V tomto ohledu by EU a její členské státy měly v různých výborech WTO uplatňovat svou moc a svůj vliv, zejména pokud jde o nové oblasti, jako je obchod a důstojná práce.

4.4. Obchod je jedním z nejčastěji hodnocených politických procesů v rámci Komise. Má-li však být zahájena rozsáhlejší politická diskuse o úloze obchodu a investic, je zapotřebí provést další rozbor, abychom lépe porozuměli hnacím silám a hospodářskému dopadu obchodu, jakož i jeho potenciálnímu přínosu k cílům udržitelného rozvoje.

4.4.1. V tomto ohledu hraje klíčovou úlohu hodnocení politik EU. GR pro obchod hodnotí dopad významných obchodních iniciativ za pomoci různých nástrojů: posouzení dopadu a posouzení dopadu na udržitelnost, ekonomické posouzení závěrů jednání a hodnocení ex post.

4.4.2. Rozhodující význam má otázka metodiky a načasování a je třeba ji opětovně posoudit. Použitý výpočetní model všeobecné rovnováhy by měl přehodnocen a porovnán s alternativními modely a měl by zahrnovat širší soubor ukazatelů měřících dopady na lidská práva a pracovní práva, změnu klimatu, biologickou rozmanitost, spotřebitele a PZI. Pouhé srovnání situace za existence obchodní dohody a bez ní však nestačí k posouzení kvality vyjednávacích možností, zejména ne v případě obchodu a udržitelného rozvoje. Posouzení dopadů a posouzení dopadů na udržitelnost je třeba provést včas, aby mohla posloužit jako vodítko pro vyjednavače a mohla být brána v potaz před vyjednáváním a v jeho průběhu, a nikoliv předložena teprve po uzavření jednání.

4.4.3. Hodnocení obchodní politiky EU by mělo být zaměřeno v první řadě na podporu plnění cílů udržitelného rozvoje, jak již ESHV doporučoval dříve ve svém stanovisku *Klíčová úloha obchodu a investic při plnění a provádění cílů udržitelného rozvoje* ⁽¹⁷⁾.

4.4.4. Za cenný přínos k posuzování dopadů na udržitelnost považuje EHSV konzultace s občanskou společností a doporučuje je rozšířit i na počáteční fázi koncipování cílů jednání. Zapojení občanské společnosti by mohlo mít pozitivní vliv také na práci řídicí skupiny Komise pro hodnocení. Konzultanti musí být dostatečně nezávislí a disponovat odbornými znalostmi, zejména pokud jde o lidská práva a otázky životního prostředí.

⁽¹⁶⁾ Úř. věst. C 264, 20.7.2016, s. 123.

⁽¹⁷⁾ Úř. věst. C 129, 11.4.2018, s. 27.

4.4.5. Pokud jde o trhy práce, je třeba vypracovat podrobnější analýzu možných dopadů spojených s přemísťováním, vývoje mezd a jistoty pracovních míst. Pokud jde o hospodářské dopady, měla by se věnovat pozornost nejen EU, ale také tomu, v jakém rozsahu umožňují obchod a investice méně vyspělým ekonomikám zvyšovat produktivitu a inovace. Kromě toho by měla být v přiměřených časových odstupu prováděna celková studie globálního dopadu obchodu.

4.4.6. Obchod je stále významnějším aspektem nejen z geopolitického hlediska, ale také jako součást ekonomické diplomacie. Proto se ESVC musí na obchod více zaměřit – konkrétně ve společném sdělení o propojení Evropy a Asie nebyly totiž obchodní záležitosti vůbec pokryty ⁽¹⁸⁾.

4.5. Vyjednávání o dohodě o uzavření Transatlantického obchodního a investičního partnerství se Spojenými státy nejprve vyneslo na světlo řadu obav široké veřejnosti a občanské společnosti, ale tyto obavy jsou obecné povahy. Zatímco se Komise při obchodních jednáních snažila o to, aby přijala takové politické závazky, které by nepodporovaly obchod a investice na úkor úrovně ochrany, nebo aby zajistila záruky, jako jsou zvláštní výjimky a výhrady, specifické doložky týkající se veřejných monopolů nebo včasné zamítnutí neopodstatněných nároků investorů, usiloval EHSV – a nadále usiluje – o další vysvětlení a záruky v různých vysoce citlivých bodech.

4.5.1. Za otázku klíčového zájmu se považuje ohrožení veřejných služeb v obchodní dohodě prostřednictvím liberalizace trhu a zvláštních doložek (doložka o zachování stávajícího stavu a doložka znemožňující návrat k původnímu stavu), které omezují budoucí manévrovací prostor stran ohledně omezení přístupu na trh a diskriminačních opatření. EHSV v minulosti přivítal, že „Komise vyjádřila záměr ochránit v dohodách o volném obchodu veřejné služby, což odpovídá postojům, které v této věci zaujaly EHSV, Evropský parlament a širší občanská společnost“, avšak zdůraznil, že to „lze nejlépe zajistit prostřednictvím pozitivního seznamu, co se týče přístupu na trh a národního zacházení“ ⁽¹⁹⁾.

4.5.2. Vzhledem k tomu, že existuje neustálá možnost změny vlády a následné změny politiky ohledně veřejných služeb, bylo by předchozí otevření obchodní dohody do určité míry povinné. Nelze se vrátit zpátky. Proto mohou ustanovení o výjimce, jako je doložka o zachování stávajícího stavu a doložka znemožňující návrat k původnímu stavu, představovat hrozbu, a to zejména pro veřejné služby, vzhledem k úzkému a nejednoznačnému vymezení jejich oblasti působnosti.

4.5.3. Zachování tohoto prostoru pro veřejnou politiku je důležité rovněž v souvislosti se zahrnutím veřejných zakázek do obchodních dohod. Proto bylo důležité, že EHSV vyzval k „zachování schopnosti, aby zadávací subjekty používaly v zadávacích řízeních environmentální, sociální a pracovní kritéria, jako je např. povinnost dodržovat kolektivní dohody a řídit se jimi“ ⁽²⁰⁾.

4.6. V souvislosti s ochranou investic EHSV požaduje „procesní záruky chránící před nároky, které jsou zacíleny na vnitrostátní právní předpisy v oblasti veřejného zájmu, [...] k zajištění práva smluvní strany regulovat ochranu investorů ve veřejném zájmu, jak to považují za vhodné“ ⁽²¹⁾. Ve svém stanovisku k *mnohostrannému soudu pro investice* se EHSV domnívá, že „toho lze dostatečně dosáhnout pouze začleněním ustanovení o vyloučení veřejného zájmu“ [...] provázeného „náležitými zárukami, že nebude zneužíváno k protekcionistickým účelům“. V širší souvislosti svým stanoviskem ke *konkrétním klíčovým otázkám týkajících se TTIP* EHSV požadoval výslovně uvádět „kolektivní smlouvy, včetně třístranných a/nebo všeobecných (erga omnes) smluv, aby nemohly být vykládány jako porušení legitimního očekávání investora“ ⁽²²⁾.

4.7. Ačkoli zemědělství a obchod jsou v pravomoci EU více než 40 let, občas se mezi těmito klíčovými zájmy projevila nedostatečná komunikace či „společné“ myšlení. EU musí rovněž odolat pokušení dělat v zemědělství větší ústupky, které by ohrozily domácí produkci.

4.7.1. Ve svém stanovisku *Zemědělství v obchodních jednáních* ⁽²³⁾ EHSV zdůraznil, že cílem dvoustranných dohod by mělo být odstranit uplatňování dvojích norem v zemědělství v partnerských zemích, především v souvislosti s Dohodou o uplatňování sanitárních a fytosanitárních opatření a Dohodou o technických překážkách obchodu. EU bude také chtít prosazovat své environmentální, sociální a obecnější normy v oblasti udržitelného rozvoje, jež jsou v souladu s cíli udržitelného rozvoje. EU (a ostatní země) musí zahrnout závazek týkající se budování kapacit s cílem pomoci méně rozvinutým zemím splnit tyto normy, například pomoc při vytvoření přijatelného systému veterinárních osvědčení, přičemž prvořadě jsou normy v oblasti bezpečnosti potravin.

⁽¹⁸⁾ Viz poznámka pod čarou č. 4.

⁽¹⁹⁾ Úř. věst. C 264, 20.7.2016, s. 123.

⁽²⁰⁾ Úř. věst. C 159, 10.5.2019, s. 15.

⁽²¹⁾ Úř. věst. C 110, 22.3.2019, s. 145.

⁽²²⁾ Úř. věst. C 487, 28.12.2016, s. 30.

⁽²³⁾ Úř. věst. C 173, 31.5.2017 s. 20.

4.7.2. Mnohostranný přístup k obchodu se zemědělskými produkty je třeba přehodnotit a znovu oživit. „Dohá“ coby koncepci WTO pro obchodní dialog mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi je nutné zachovat a posílit, přičemž musí být respektována zásada potravinové soběstačnosti pro všechny. V tomtéž stanovisku EHSV zdůraznil, že EU má dobrou pozici k tomu, aby hrála vedoucí a aktivní úlohu při podpoře nového vyváženého přístupu, a to především kvůli neschopnosti některých rychle se rozvíjejících ekonomik vynaložit znatelné úsilí o pomoc ostatním, stále ještě méně vyspělým ekonomikám.

4.8. Ve svém stanovisku *Reforma WTO* EHSV považuje za „nezbytné, aby se zásadě předběžné opatrnosti zakotvené ve smlouvách EU dostalo odpovídající ochrany i na mnohostranné úrovni a plného právního uznání, a byla tak zajištěna vyšší úroveň ochrany prostřednictvím preventivního rozhodování v případech rizik pro lidské zdraví nebo životní prostředí. Vzhledem k významu této zásady by bylo žádoucí, aby ji EU učinila ofenzivním zájmem ve všech svých obchodních jednáních.“⁽²⁴⁾

4.9. Strategie „Obchod pro všechny“ věnuje pozornost pouze důvěře spotřebitelů v bezpečnost výrobků, zásady OSN pro ochranu spotřebitelů však nabízejí mnohem širší pojetí, zahrnující i ochranu soukromí spotřebitelů, jejich práva v oblasti elektronického obchodování a právo na účinné vymáhání práv spotřebitelů. Vzhledem k dopadu liberalizace obchodu na spotřebitele EHSV ve svém stanovisku *Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji v dohodách EU o volném obchodu* vyzval k tomu, aby „rámec pro obchod a udržitelný rozvoj zahrnoval i spotřebitelsky zaměřenou kapitolu o „obchodu a spotřebitelích“, jejíž součástí by byly příslušné mezinárodní spotřebitelské normy a posilování spolupráce v oblasti vymáhání práv spotřebitelů“⁽²⁵⁾.

4.10. V diskusním dokumentu Komise z roku 2017 o využití potenciálu globalizace je uvedena řada důsledků neřízené globalizace, zejména nárůst nerovnosti. Přínosy plynoucí z obchodu nikdy nejsou rozděleny rovnoměrně. Obchodní a investiční politika EU se musí zabývat všemi významnými důsledky otevření trhů a co nejvíce omezit negativní dopady, včetně sociálních nákladů a nákladů na transformaci.

4.10.1. V dokumentu „Obchod pro všechny“ se vůbec poprvé uznává, že obchod může „obnášet dočasné ničivé dopady na některé regiony a zaměstnance, pokud se ukáže, že nová konkurence je pro některé firmy příliš silná“, a zdůrazňuje se, že „pro osoby, kterých se takováto změna přímo dotýká, se však nejedná o změnu malou“. Zde hraje důležitou roli zřízení Evropského fondu pro přizpůsobení se globalizaci. V letech 2013–2014 tento fond pomohl více než 27 600 pracovníků⁽²⁶⁾. Proto EHSV považuje za důležité, aby všechny budoucí víceleté finanční rámce vyčleňovaly dostatečné finanční prostředky přímo navázané na dopady obchodu a aby byly znovu prozkoumány všechny podmínky a všechna kritéria, které uplatňování víceletého finančního rámce brání. Nezbytným předpokladem spravedlivé transformace jsou také účinná práva pracovníků na informace, konzultace a kolektivní vyjednávání, aby bylo možné restrukturalizační změny lépe předvídat a usnadňovat.

4.11. EHSV dále požaduje zajištění silnější ochrany citlivých odvětví před nekalou hospodářskou soutěží prostřednictvím začlenění norem MOP do kritérií pro jejich hodnocení. V nedávném stanovisku k metodice nástrojů obrany obchodu⁽²⁷⁾ požadoval EHSV rovné podmínky pro vyvážející výrobce z Evropy i z třetích zemí. V této souvislosti uvítal, že Komise zamýšlí určovat na základě zvláštních kritérií to, zda došlo k významnému narušení tržní situace, avšak podotkl, že je třeba zohlednit také dodržování norem MOP a mnohostranné dohody o ochraně životního prostředí.

4.12. Vzhledem k tomu, že se Evropská komise zavázala, že bude klást velký důraz na zlepšování pracovněprávních ustanovení prostřednictvím obchodních jednání, vyzval EHSV partnerské země, aby před uzavřením obchodní dohody prokázaly „plné dodržování osmi základních pracovněprávních norem Mezinárodní organizace práce. Pokud partnerská země tyto úmluvy neratifikovala nebo je řádným způsobem neprovedla, nebo pokud neprokázala stejnou úroveň ochrany, doporučuje EHSV požadovat plán přijímání řádných závazků, jenž bude začleněn do kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji, aby bylo zaručeno, že se tak v přijatelné časové lhůtě stane.“⁽²⁸⁾ EU musí kromě toho podporovat zavádění a prosazování nejnovějších norem MOP, aby byly zaručeny rovné podmínky pro podniky EU v zahraničí a byl podpořen cíl udržitelného rozvoje č. 8, který se týká důstojné práce.

4.13. Obchodní politika musí také posilovat iniciativy v oblasti sociální odpovědnosti podniků. Podniky musí přebírat odpovědnost ve všech článcích dodavatelského řetězce. Tím by zase mělo být posíleno „povolení k činnosti“ pro podniky a maximalizovaly by se inovace a udržitelný hospodářský růst. Důsledné uplatňování odpovědného podnikání je důležité k posílení pozice EU coby globálního obchodního partnera a k plnění cílů udržitelného rozvoje. Ve všech dohodách o volném obchodu by EU měla trvat na tom, aby všechny smluvní strany aktivně podporovaly podniky v dodržování podniků OECD pro nadnárodní podniky⁽²⁹⁾. EHSV uznává, že je důležité, aby orgány veřejné moci prosazovaly dodržování pracovněprávních předpisů a prováděly mj. inspekce, a požaduje, aby obchodní dohody zavazovaly veřejné orgány na celostátní a místní úrovni k plnění svých úkolů v plném rozsahu.

⁽²⁴⁾ Úř. věst. C 159, 10.5.2019, s. 15.

⁽²⁵⁾ Úř. věst. C 227, 28.6.2018, s. 27.

⁽²⁶⁾ Tisková zpráva Komise, červenec 2015.

⁽²⁷⁾ Úř. věst. C 209, 30.6.2017, s. 66.

⁽²⁸⁾ Úř. věst. C 227, 28.6.2018, s. 27.

⁽²⁹⁾ Pokyny OECD pro nadnárodní podniky, 2011.

4.1.3.1. Stále více veřejných orgánů vytváří své vlastní příslušné právní předpisy a nástroje. Jako příklad lze uvést nedávný francouzský zákon o povinnostech v oblasti obezřetnosti a nizozemský zákon o náležité péči týkající se dětské práce. Kanada posílila svou strategii sociální odpovědnosti podniků tím, že se zaměřila na chování kanadských podniků v zahraničí a zřídila poradní orgán složený ze zástupců více zúčastněných stran. V dubnu 2019 byl jmenován první kanadský veřejný ochránce práv pro odpovědné podnikání, jehož úkolem je přezkoumávat a oznamovat případy údajného porušení lidských práv, kterého se dopustily kanadské podniky působící v zahraničí při těžbě nerostných surovin, ropy a zemního plynu a při výrobě oděvů, včetně vydávání doporučení podnikům ohledně jejich opatření týkajících se obchodu.

4.14. EHSV má za to, že EU má ideální pozici k tomu, aby se stala lídrem v oblasti náležité péče, zejména s ohledem na rostoucí globální dodavatelské a hodnotové řetězce. Dobrovolná i závazná opatření se navzájem nevylučují – musí se naopak vzájemně doplňovat. V této souvislosti bere EHSV na vědomí práci na tzv. závazné smlouvě OSN, kterou v současné době projednávají členové OSN a jež má kodifikovat právně závazné mezinárodní závazky nadnárodních společností v oblasti lidských práv, a vítá, že se v současné době připravuje stanovisko z vlastní iniciativy REX/518. EHSV vyzývá Komisi, aby po vzoru některých členských států, které již přijaly právní předpisy o náležité péči, navrhla pro tuto oblast evropské právní předpisy.

5. Obchod a udržitelný rozvoj: nutnost uskutečnit cíle udržitelného rozvoje resp. provést Pařížskou dohodu

5.1. EHSV ve svém stanovisku *Obchod pro všechny* ⁽³⁰⁾ uvítal zejména to, že EU klade důraz na rozsáhlé informování o udržitelném rozvoji, především co se týče lidských a sociálních práv a životního prostředí. Ve stanovisku *Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji v dohodách EU o volném obchodu* ⁽³¹⁾ EHSV nicméně Komisi vyzval „k ambicióznějšímu přístupu, zvláště pokud jde o posílení účinné vymahatelnosti závazků stanovených v kapitolách o obchodu a udržitelném rozvoji, což je z hlediska EHSV otázka zásadní důležitosti. Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji musí mít stejnou váhu jako kapitoly o obchodních, technických či celních záležitostech.“

5.1.1. EHSV v této souvislosti obzvláště vítá nedávné oznámení nové předsedkyně Komise, že bude v nejbližší době jmenován nový vysoký úředník pro dohled nad obchodními záležitostmi, který bude pověřen monitorováním a zlepšováním dodržování našich obchodních dohod, čímž však nebude nijak omezena obecná působnost komisaře pro obchod. V tomto ohledu je nesmírně důležité, aby měl tento úředník rozsáhlé pravomoci se stejným významem a stejnou účinností, které by pokrývaly veškeré závazky sjednávané v rámci dohod o volném obchodu, zejména závazky související s kapitolami o obchodu a udržitelném rozvoji, a sociální a environmentální aspekty spojené s jinými kapitolami dohod o obchodu a investicích. K úkolům tohoto nového úředníka musí patřit i objektivní rozhodování na základě včasné a efektivně zahájených šetření a s využitím vhodných zdrojů, přičemž musí být přiznána jednoznačná úloha uznávaným zainteresovaným stranám, pokud jde o podávání stížností a účast na případných následných veřejných slyšeních. To musí zahrnovat podávání podrobných zpráv Evropskému parlamentu a Radě, při němž musí být jednoznačně dána úloha EHSV a příslušných interních poradních skupin a stanovena zásadní, stálá účast občanské společnosti.

5.2. Do každé dohody o volném obchodu uzavřené po roce 2010, kterou EU nazývá „novou generací“ dohod o volném obchodu, byla vložena zvláštní kapitola o obchodu a udržitelném rozvoji. S tím souvisí i to, že všechny smluvní strany přisoudily občanské společnosti úlohu aktivního monitorování.

5.2.1. EHSV se domnívá, že konstruktivní dialog s občanskou společností o obchodní a investiční politice je nezbytným prvkem, a opakuje svůj požadavek dalšího posílení její úlohy. Ve svém stanovisku *Úloha domácích poradních skupin* ⁽³²⁾ EHSV vyzdvihoval zapojení občanské společnosti a požadoval jeho rozšíření tak, aby zahrnovalo veškeré aspekty obchodních dohod, přičemž prioritní důraz je třeba klást na jejich dopad na závazky v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje.

5.2.2. EHSV již doporučoval, aby byla do všech budoucích mandátů pro kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji začleněna nejen zvláštní doložka o podpoře cílů udržitelného rozvoje ⁽³³⁾, ale aby byl v souladu s Pařížskou dohodou začleněn i boj proti globálnímu oteplování.

5.3. 17 cílů udržitelného rozvoje, tj. ústřední bod komplexní Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030, i Pařížská dohoda o změně klimatu ⁽³⁴⁾ musí nadále zůstat celosvětovými prioritami. Obchod a investice musí v tomto ohledu plnit klíčovou podpůrnou úlohu. Značnou výzvou však bude dosažení uhlíkově neutrálního hospodářství EU do roku 2050.

⁽³⁰⁾ Poznámka pod čarou č. 16.

⁽³¹⁾ Úř. věst. C 227, 28.6.2018, s. 27.

⁽³²⁾ Úř. věst. C 159, 10.5.2019, s. 28.

⁽³³⁾ Poznámka pod čarou č. 16.

⁽³⁴⁾ Konference smluvních stran Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu (UNFCCC COP 21) v Paříži.

5.3.1. To vše bude mít zásadní dopady na obchod, neboť se v nich mohou projevit obchodní toky jak v EU, tak na celém světě. Pařížská agenda a agenda cílů udržitelného rozvoje musí být základem všech budoucích obchodních opatření, postupů a vyjednávání. Podle odhadů UNCTAD ⁽³⁵⁾ si dosažení cílů udržitelného rozvoje vyžádá dalších 7 bilionů USD, z nichž nejméně třetinu musí poskytnout soukromý sektor. Na plnění a financování cílů udržitelného rozvoje budou muset být navíc nutně vynaloženy také veřejné zdroje. Jak v minulosti zdůraznil generální ředitel WTO, rozvojové cíle tisíciletí již prokázaly „transformační potenciál obchodu“ ⁽³⁶⁾.

5.3.2. K dosažení úspěšné energetické transformace a získání prostoru nutného ke splnění cílů stanovených v Pařížské dohodě pak bude zapotřebí významných změn v právní úpravě. EHSV ve svém stanovisku k *mnohostrannému soudu pro investice* požadoval doplnit ustanovení o hierarchii, které zajistí, že v případě jakéhokoli nesouladu mezi mezinárodní investiční dohodou a jakoukoli mezinárodní dohodou o životním prostředí a sociálních nebo lidských právech, která je závazná pro jednu stranu sporu, mají přednost závazky vyplývající z mezinárodní dohody o životním prostředí, sociálních právech nebo lidských právech, aby se předešlo upřednostňování práv investorů ⁽³⁷⁾.

5.4. EHSV v minulosti dospěl k závěru ⁽³⁸⁾, že EU „má jedinečné postavení, co se týče toho, aby se pokračilo s realizací cílů udržitelného rozvoje“, protože „je důvěryhodná jako subjekt, který může sloužit coby účinný most mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi“. Přesto naléhal, aby byl větší důraz kladen na plné začlenění cílů udržitelného rozvoje „do evropského politického rámce a současných priorit Komise“, v případě potřeby ve spolupráci s členskými státy.

5.4.1. EHSV již zdůrazňoval, že při plnění 11 cílů bude hrát zvlášť důležitou roli obchod se zemědělskými produkty ⁽³⁹⁾. V nedávném stanovisku *Propojení Evropy a Asie* ⁽⁴⁰⁾ vyzdvihl, že „je třeba formálně propojit [čínskou] iniciativu „Jeden pás, jedna cesta“ s cíli udržitelného rozvoje“, a znovu vyjmenoval devět nejdůležitějších cílů udržitelného rozvoje.

5.5. Nejméně 13 cílů udržitelného rozvoje se týká změny klimatu. Pařížská dohoda je pak první komplexní dohodou o klimatu na světě. Jsou-li cíle udržitelného rozvoje projektem pro příští generaci, je Pařížská dohoda projektem budoucnosti planety. Obecně se uznává, že nárůst průměrné globální teploty o více než 2 °C oproti době před průmyslovou revolucí by měl katastrofální dopady. Země, u nichž existuje největší pravděpodobnost, že budou postiženy, jsou zároveň těmi, které jsou nejméně schopné provádět potřebné změny.

5.5.1. Nárůst obchodních toků bude ze své podstaty znamenat další nárůst dopravy, kde jsou emise skleníkových plynů již nyní značně vysoké. Doprava je původcem 24 % celosvětových emisí CO₂ a je jediným odvětvím, jehož emise stále rostou a podle předpovědí dosáhne do roku 2030 jejich podíl 40 % celkových emisí. Jelikož do Pařížské dohody není přímo zahrnuta mezinárodní letecká a lodní doprava, je naléhavě nutné řešit všechny druhy dopravy v rámci posílené strategie spravedlivé a udržitelné dopravy, včetně dalších subjektů v dodavatelském řetězci, jako jsou dodavatelé elektřiny a výrobci původního zařízení (OEM).

5.5.2. V samostatném stanovisku k *úloze dopravy* vyzdvihl EHSV „v oblasti cílů udržitelného rozvoje také řadu výzev, jako je potřeba snížit dopady na klima a životní prostředí, zlepšit dopravní systémy a bezpečnost silničního provozu a řešit obavy týkající se pracovních míst a důstojné práce“ ⁽⁴¹⁾. Nyní EHSV rovněž požaduje vytvořit politickou vazbu na obchod a investice.

5.6. Tyto celkové obavy mají za následek rozvoj koncepce „oběhového hospodářství“, která je popisována jako hospodářský systém, jehož cílem je minimalizovat vznik odpadů a co nejvíce zužitkovat zdroje. Smyslem oběhového hospodářství je minimalizovat jak vstupní zdroje, tak i odpady, emise a úniky energie. Toho lze dosáhnout pomocí regenerativního přístupu založeného na designu s dlouhou životností, údržbě, opravách, opětovném využívání, opětovném zpracování, renovaci a recyklaci.

5.6.1. Řada lidí je přesvědčena, že udržitelný svět by neměl znamenat snížení kvality života spotřebitelů, že ho lze uskutečnit, aniž by došlo k poklesu příjmů nebo ke vzniku dodatečných nákladů a že modely oběhového podnikání mohou být stejně ziskové jako lineární modely.

⁽³⁵⁾ Tisková zpráva UNCTAD WIF, Ženeva, 14. října 2014, a od té doby již několikrát.

⁽³⁶⁾ Projev v OSN, 21. září 2016.

⁽³⁷⁾ Úř. věst. C 110, 22.3.2019, s. 145.

⁽³⁸⁾ Viz poznámka pod čarou č. 17.

⁽³⁹⁾ Viz poznámka pod čarou č. 23.

⁽⁴⁰⁾ Úř. věst. C 228, 5.7.2019, s. 95.

⁽⁴¹⁾ Úř. věst. C 367, 10.10.2018, s. 9.

5.6.2. Přesto vyvstává řada souvisejících problémů, zejména pro průmyslová odvětví EU náročná na zdroje a energii, jež čelí nevyhnutelným potížím. Plní důležitou, strategickou úlohu v průmyslových hodnotových řetězcích EU. Zatímco účelem politiky v oblasti změny klimatu je snížit emise skleníkových plynů (jak ze spalování fosilních paliv, tak z průmyslových procesů) – stávajícím cílem EU je dosáhnout do roku 2050 uhlíkové neutrality –, představují náklady na energii v případě průmyslových odvětví EU náročných na zdroje a energii pozoruhodně vysoký podíl jejich celkových nákladů: 25 % u oceli, 22–29 % u hliníku ⁽⁴²⁾ a 25–32 % u skla ⁽⁴³⁾. Tento problém je podrobně rozebrán v samostatném stanovisku EHSV ⁽⁴⁴⁾.

5.6.3. K úniku uhlíku, a tudíž i ztrátě investic dochází, pokud vyšší cena v EU vede ke ztrátě podílu na trhu a souvisejících pracovních míst. Pokud k tomu dojde, emise skleníkových plynů se jednoduše přesunou od výrobců v EU k výrobcům v jiných částech světa (kteří často dosahují menší energetické účinnosti), což má (příjemnějším) nulový efekt na celosvětové emise skleníkových plynů.

5.6.4. Zmírňující kompenzační opatření v oblasti přeshraničního obchodu, kdy země mohou uvalit daň na dovážené zboží nebo zpětně proplácet daně u vyváženého zboží, jsou možná a WTO je uznává jako legální opatření, pokud splňují jisté podmínky.

V Bruselu dne 30. října 2019.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Luca JAHIER

⁽⁴²⁾ A. Marcu, W. Stoefs: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries* (Studie struktury cen energií a nákladů na energie ve vybraných průmyslových odvětvích náročných na energii a faktorů, jež je ovlivňují), CEPS, 2016, k dispozici zde: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>.

⁽⁴³⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry* (Studie struktury cen energií a nákladů na energie v průmyslových odvětvích náročných na energii a faktorů, jež je ovlivňují. Případ odvětví plochého skla), CEPS, 2014.

⁽⁴⁴⁾ Úř. věst. C 353, 18.10.2019, s. 59.